

THE INTERPRETATION OF NOUN PHRASES WITH INHERENT RELATIONAL HEAD NOUN

Ionela Gușatu, Assist., PhD and Roxana Sfetea, Prof., PhD

”Carol Davila” University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: The present paper analyzes nominal structures which consist of two nouns and it aims to express the relation between the head noun and its genitival adjunct. As we are going to see, the generative lexicon will play an important role in expressing this relation.

Keywords: nominal structures, noun phrases, genitival adjuncts, LG

Grupul nominal cu dependent genitival a fost îndelung analizat în literatura de specialitate. Caracteristica principală identificată de către această literatură în GN cu dependent genitival este că acest GN exprimă o relație între cei doi constituenți ai grupului. De exemplu, în cazul semnificației de posesor a genitivului, relația pe care o exprimă grupul în ansamblul său este relația de posesie dintre posesor și obiectul posedat.

În analiza pe care o vom întreprinde, vor fi prezentate situațiile în care GN are un centru inerent relațional. Din această categorie fac parte GN în care genitivul semnifică întregul raportat la parte, agentul, tema/pacientul sau experimentatorul, al doilea argument al unui predicat diadic și instanțierea unei calități.

1. Întregul în raport cu partea

Când un grup nominal cu dependent genitival exprimă relația dintre o parte și un întreg, partea este denotată de numele centru, iar întregul de dependentul genitival. În aceste condiții, denotarea părții implică referirea la relația ei cu întregul, din simplul motiv că o parte este întotdeauna o parte a (sau din) ceva. Astfel, relația de apartenență care caracterizează grupul însuși este derivabilă din semantica numelui centru. Acest

lucru este ușor demonstrabil prin teoria lexiconului generativ¹, ale cărei trăsăturile dominante sunt bogăția reprezentării semantice și recursul la operații semantice (coerciția tipurilor, compoziția reciprocă și legarea selectivă) cu ajutorul cărora sunt explicate îmbogățiri ale sensului cuvintelor în context. Menționarea primei trăsături în legătură cu demersul propus de Pustejovsky a devenit azi un loc comun. De aceea trebuie subliniat că o reprezentare semantică mai bogată nu este pur și simplu *o altă reprezentare*. Prin mijlocirea nivelelor de reprezentare și mai ales prin corelarea lor, LG reușește pentru prima dată să intre în universul virtualităților de sens. Adesea bănuite de către semanticieni, aceste virtualități nu au putut fi abordate într-o manieră convingătoare. Este meritul indiscutabil al LG acela de a fi reușit să facă primul pas convingător în acest univers dificil de studiat. Pe de altă parte, ipoteza celor trei operații semantice este valoroasă prin aceea că validează drept fenomen specific în semantica lexicală ceea ce în abordările de până la Pustejovsky era privit doar o îmbogățire de sens fără a fi explicată atât de clar. În această privință, este demn de subliniat că fiecare dintre operații poate fi invocată pentru fenomene considerate până acum greu de explicat/demonstrat. De asemenea, merită a fi reliefat un alt aspect al sensului lexical în context sintactic, așa cum se profilează el în LG. Chiar și atunci când semantica unui cuvânt în context nu e determinabilă prin vreuna din operațiile semantice, LG rămâne remarcabil prin faptul că creează posibilitatea unor predicții (sau a unor explicații) ale combinațiilor sintactico-semantice.

Fie deci grupul nominal *pereții camerei*. Pentru reprezentarea semantică a numelui centru *pereții*, avem nevoie să știm că structura de argumente² a acestui nume

¹ Pustejovsky (1995).

² Structura de argumente prezintă trei tipuri de argumente și un singur tip de nonargument: argumente autentice, argumente implicite, argumente cvasi-pleonastice și adjuncți.

1. Argumentele autentice/cu realizare sintactică (engl. true arguments, T-ARG):

În această categorie intră argumentele care nu pot fi omise. Nonomisiunea nu depinde de particularități gramaticale (cum ar fi omisiunea subiectelor în limbi cu parametrul pro-drop), ci de proprietățile semantice ale unității lexicale. Un argument autentic este de pildă Ion în exemplul (1):

(1) Ion a alergat.

2. Argumentele implicite (engl. default arguments, D-ARG) sunt argumentele care, pentru motive semantice, nu au expresie obligatorie sintactică. Astfel, în exemplul de mai jos, GPrep poate fi doar subînțeles deși este evident că o casă se construiește întotdeauna dintr-un material dominant (beton, lemn, cărămidă etc).

(1) Ion a construit o casă din cărămidă.

3. Argumentele cvasipleonastice (engl. shadow arguments, S-ARG) sunt acele argumente a căror prezență este permisă numai de apartenența lor la un subtip al tipului care, dacă este exprimat printr-un argument, generează un pleonasm. Este știut de pildă că a dansa înseamnă a executa mișcări conforme cu regulile unui dans. Prin urmare, ideea de dans este cuprinsă în conceptul lui a dansa. Acest lucru împiedică folosirea cuvântului dans ca argument al verbului a dansa, căci dans și a dansa formează o structură pleonastică: a dansa un dans. A dansa nu

conține un argument obișnuit (x , care este de tipul *element de zidărie*) și un argument implicit (y , care este de tipul *construcție*). În structura de evenimente trebuie să avem un eveniment e de tipul *stare*. Aceste elemente disparate se regăsesc asamblate în caracteristica CONSTITUTIVE, unde starea menționată în structura de evenimente este legată de argumente și primește un nume prin predicatul *parte*:

$$(1) \left[\begin{array}{l} \text{perete} \\ \text{ARGSTR} = \left[\begin{array}{l} \text{ARG1} = x : \text{element-de-zidarie} \\ \text{D-ARG} = y : \text{construcție} \end{array} \right] \\ \text{EVENSTR} = \left[\begin{array}{l} \text{D-EV} = e : \text{stare} \end{array} \right] \\ \text{QUALIA} = \left[\text{CONST} = \text{parte}(e, x, y) \right] \end{array} \right]$$

Cu această reprezentare semantică, substantivul *perete* poate să proiecteze un grup nominal prin simpla substituție a variabilei y (referitoare la întreg) cu o constantă. Rămâne desigur în seama gramaticii să decidă ce realizare gramaticală va avea această expansiune, dar reprezentarea semantică constrânge alegerea unui element care, prin semantica sa, să se situeze cu centrul în relația parte-întreg.

2. Agentul, experimentatorul și tema/pacientul

Agentul, experimentatorul și tema/pacientul³ exprimate prin genitiv se comportă similar din punctul de vedere al relației exprimate prin GN, și de aceea un singur eșantion de analiză este suficient pentru ilustrarea cazului. Ceea ce este comun tuturor acestor semnificații ale genitivului este că ele sunt argumentele relației exprimate prin numele centru. Relația exprimată de numele centru este în același timp și relația definitorie a grupului însuși.

exclde însă realizarea ca argument a unui cuvânt care semantic este un subtip al lui dans, de pildă un vals. Despre vals, LG afirmă că este un argument cvasipleonastic. Alte exemple se găsesc fără comentarii în (3):

(3) Ion a șutat cu sîngul

Ion a șutat *cu piciorul.

4. Adjuncții modifică expresia logică, dar fac parte din interpretarea situațională și nu sunt legați de reprezentarea semantică a niciunui element lexical. Aceștia includ expresii temporale și spațiale:

(4) Ion a mers la Ploiești marți.

³ Fillmore (1968) a oferit o reprezentare lexico-semantică simplă a predicatelor, concepută sub forma unui set de cazuri sau roluri semantice. Cel mai important rol semantic îl are agentul, care este inițiatorul sau cel care face acțiunea. Acesta se caracterizează prin trăsătura /+animat/, /+intenție/, /+responsabilitate/. Tema este asociată verbelor de mișcare sau de localizare. Când avem verbe de mișcare, tema reprezintă ceea ce se mișcă, iar când avem verbe de localizare, tema este entitatea a cărei localizare este descrisă. Pacientul reprezintă entitatea care suferă o schimbare. Experimentatorul este entitatea care experimentează o stare psihologică sau un eveniment. Beneficiarul este entitatea care beneficiază de pe urma unei acțiuni. Instrumentul reprezintă obiectul cu care s-a făcut acțiunea. Locația prezintă locul acțiunii. Scopul reprezintă entitatea spre care pleacă ceva, sursa reprezintă entitatea de la care se pleacă, iar calea/traseul reprezintă traiectoria unui obiect.

Fie așadar GN *suferința lui Ion*, în care se observă că relația caracteristică grupului este furnizată de relația exprimată de numele centru însuși: este vorba despre relația dintre un proces și experimentatorul lui. Relația îmbracă în mod firesc forma relației dintre un predicat și argumentele sale. Reprezentarea LG a numelui centru cere în structura de argumente a acestuia un argument adecvat (x , de tipul *animat*), iar în structura de evenimente cere să avem cel puțin un eveniment e de tipul *proces*. Argumentul și evenimentul sunt asamblate în caracteristica FORMAL unde procesul primește prin predicatul *suferința* identificarea corespunzătoare:

$$(2) \quad \left[\begin{array}{l} \text{suferinta} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{animat}] \\ \text{EVENSTR} = [E = e : \text{proc}] \\ \text{QUALIA} = [\text{FORMAL} = \text{suferinta}(e, x)] \end{array} \right]$$

Unul din tipurile de proiecție susținute de semantica acestui nominal se referă la realizarea argumentului.

3. Al doilea argument al unui predicat diadic

În ceea ce privește relația exprimată prin genitiv, Partee (1997) consideră că relația exprimată prin grupul însuși poate să fie moștenită de la numele centru. Condiția esențială aici este ca numele să fie relațional, adică să stabilească el însuși o relație între două argumente.

Acesta este de pildă cazul GN *sora lui Ion*. Prin acest grup, este exprimată o relație de rudenie fraternă între Ion și o persoană de sex feminin, nenumită în context altfel decât prin intermediul numelui *sora*. Este evident că semnificația pe care o exprimă aici genitivul *lui Ion* decurge din faptul că acest nume este argumentul numelui centru *sora*. Prin urmare, semnificația de rudenie fraternă exprimată de grup este moștenită de la semnificația de rudenie fraternă pe care o exprimă numele centru.

Partee arată însă că numeroase alte cazuri de GN cu dependenți genitivi nu pot fi tratate la fel. Motivul este că numele centru nu mai este relațional. Când se întâmplă acest lucru, arată Partee, semnificația relațională a grupului nu mai beneficiază de contribuția numelui centru, ci de cunoștințele pe care le are vorbitorul sau receptorul despre situația descrisă prin GN. O ilustrație în acest sens este GN *țigările lui Ion*. Aici numele centru *țigările* nu mai este relațional, căci numele *țigările*, spre deosebire de numele *sora*, nu stabilește o relație între două argumente. În ciuda acestui fapt, GN

țigările lui Ion exprimă totuși o relație, care este chiar relația de posesie: țigările care sunt proprietatea lui Ion. Cum numele centru nu furnizează aici relația în cauză, relația dintre *țigări* și *Ion* este identificată de vorbitori drept o relație de posesie, în baza informației contextuale care este disponibilă.

Rămâne acum de adăugat că un GN *precum sora lui Ion* exprimă o relație care provine și ea din relația exprimată de numele centru. Relația se stabilește între două argumente, x și y dintre care unul, cel referitor la *sora* însăși este implicit. Argumentele sunt asamblate în caracteristica FORMAL a cuvântului *sora*, unde apare și predicatul care stabilește legătura dintre argumente.

$$(3) \quad \left[\begin{array}{l} \text{sora} \\ \text{ARGSTR} = \left[\begin{array}{l} \text{ARG1} = x : \text{animat} \\ \text{D-ARG} = y : \text{feminin} \end{array} \right] \\ \text{QUALIA} = \left[\text{FORMAL} = \text{sora}(y, x) \right] \end{array} \right]$$

4. Instanțierea unei calități

Situațiile în care un GN cu dependent genitival ilustrează o calitate sunt situațiile în care calitatea este exprimată prin numele centru: *verdele pădurii*, *albastrul cerului*, etc. În toate aceste cazuri, calitatea în cauză trebuie să apară în caracteristica FORMAL, codificată ca o stare. Starea trebuie să apară și în structura de evenimente. Calitatea este ilustrată printr-un argument implicit, x . Obținem astfel reprezentarea relevantă pentru numele *verdele*:

$$(4) \quad \left[\begin{array}{l} \text{verdele} \\ \text{ARGSTR} = \left[\text{D-ARG} = y : \text{obiect fizic} \right] \\ \text{EVENSTR} = \left[\text{E} = e : \text{stare} \right] \\ \text{QUALIA} = \left[\text{FORMAL} = \text{verde}(e, x) \right] \end{array} \right]$$

Când variabila x este înlocuită cu un nume, substantivul centru proiectează sintagma corespunzătoare.

Concluzii

Analiza semnificațiilor genitivului din GN a demonstrat că LG este o teorie cu o remarcabilă acoperire empirică. Această afirmație este susținută de faptul că fiecare dintre semnificațiile menționate și-a găsit o analiză explicativă prin acest cadru de

analiză. Performanța este cu atât mai mult de subliniat cu cât ea nu a fost egalată de vreo altă teorie semantică lexicală.

BIBLIOGRAFIE :

1. GBLR = Gramatica de bază a limbii române (coord. Gabriela Pană Dindelegan), Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
2. Ionescu, Emil, Manual de lingvistică generală. Editura All, București, 2011.
3. Nishiguchi, Sumiyo, Possessive Disambiguation, Ph.D Thesis Dissertation, 2009.
4. Partee, Barbara Hall; borschev, Vladimir, Integrating lexical and formal semantics: Genitives, relational nouns, and type-shifting, In: R. Cooper and Th. Gamkrelidze (eds.) Proceedings of the Second Tbilisi Symposium on Language, Logic, and Computation, p. 229-241. Tbilisi: Center on Language, Logic, Speech, Tbilisi State University, 1998.
5. Partee, Barbara Hall, *Uniformity vs. Versatility: The Genitive, a Case Study* appendix to Theo Janssen (1997), "Compositionality", in Johan van Benthem and Alice ter Meulen, eds., *The Handbook of Logic and Language*, Elsevier, 1983/1997.
6. Pustejovsky, James, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London, 1995.